

Podstata vojenských konfliktů a technologie jejich vedení (Z hlediska aplikované operační analýzy)

Není pochyb, že každý z nás se již s pojmem „operační analýza“ v různé míře či podobě setkal.

Je to logické, neboť operační analýza je vlastně stejně stará jako vojenství samo. Je možné i říci, že operační analýzu v různém pojetí a rozsahu využíval každý velitel, který rozhodoval o optimálním použití své jednotky v nadcházejícím boji. Šlo tedy o využívání velmi rozšířené, ale i velmi pragmatické a subjektivní.

* * *

Konflikty jsou pro svou variabilitu, nové způsoby vedení a především svůj konvenční charakter **dělitelné, a tedy nejen lépe poznatelné, kvantifikovatelné a měřitelné, ale jsou i přiměřenější hodnotám svých reálných cílů, což**

s globálními cíli neoddělitelně spjatý jaderný charakter neumožňoval. Daní za tento jistě pozitivní trend je však podstatně zvýšená četnost jejich výskytu.

Dělitelnost (přiměřenost k cílům) a měřitelnost konfliktů objektivně vedou k jejich racionalizaci a od té je již malý krůček ke zjišťování rentability, a tedy i k potřebě a možnosti apriorní operační analýzy.

Úspěšná operační analýza je pak zdrojem volby účinných opatření k jejich odvrácení nebo alespoň k významné redukci v podstatných parametrech.

Obecný model konfliktu

Zánik hrozby globální jaderné války neschopné najít reálné a kladné uplatnění (racionální řešení) nastolil logicky realitu zcela novou v podobě široké škály konfliktů racionálních (konvenčních a dělitelných) charakteristických přiměřeností (adekvátností) cílů, pro jejichž dosažení mohou být vedeny na straně jedné a prostředků a způsobů, kterými mohou být vedeny, na straně druhé.

To však logicky vede k prudkému nárůstu nejen četnosti jejich výskytu, ale i ke stejně významným změnám v metodách analýzy a hodnocení.

Toto závažné tvrzení je založeno na těchto racionalizujících předpokladech:

① Nikdo vědomě nepovede konflikt, o kterém ví, že mu nepřinese očekávaný prospěch (přínos konfliktu - PK).

② Přiměřenost mezi známými (přesně stanovenými a kvantifikovanými) cíli, prostředky a způsoby, kterými budou konflikty vedeny, povede zákonitě nejen k trvalé redukci jejich rozsahu, ale i k narůstající pestrosti forem a způsobů jejich vedení. Velmi obtížné je však tento poznatek rozpoznat a aplikovat v konfliktech vnitrostátních, neboť obecně bude vždy platit, že čím menší je rozsah konfliktu a obtížnější diferenciací stavu, tím větší neurčitost vyvolá.

③ Jelikož je tento poznatek platný obecně, tj. jak pro války vedené koalicí, tak i jen členskou armádou v osamocení, může jen ve zcela mimořádném (výjimečném) případě dojít k situaci, že bude nutné do konfliktu nasadit veškeré existující disponibilní potenciály (limitní ozbrojené síly) jako celek.

④ Proto za základní technologický princip musí být uznán poznatek, že **konkrétní konflikty budou v rozhodující většině (prakticky vždy) vedeny jen zcela určitým „zbraňovým“ výběrem** (ať již koaličním nebo jen členským), a to navíc v závislosti na řešené situaci výběrem o rozdílné skladbě, s rozdílnou dělbou práce, rozdílnými způsoby a omezeními.

⑤ Proto nová armáda musí svou zbraňovou skladbou a organizací umožňovat pružnou dělbou práce a změnu priorit realizačních subsystémů, a to vždy v závislosti na konkrétní situaci.

K apriorní účinnému uplatnění uvedených požadavků je proto nutné včas pro každý konkrétní konflikt rozpoznat a definovat:

- hodnotu, o kterou má být konflikt veden (hodnotu konfliktu - HK¹);

- náklady konfliktu (NK), které si dosažení cíle konfliktu v závislosti na postoji protistrany vyžádá;

- rozpoznat, že cíle konfliktu budou z hlediska stran diametrálně protichůdné, ale s přijatelnými rozdíly hodnotově ztotožnitelné. Rozhodující budou vždy hodnoty určené agresorem. Na jejich základě rozhodne agresor o rentabilitě vedení konfliktu a obránce pak o dosažitelnosti cílů vlastními silami. Oba se budou jistit určitými bezpečnostními koeficienty (mezi účelnosti - MU).

Žádané objasnění těchto poznatků poskytne tato modelová analogie obecného vojenského konfliktu:

Každý vojenský konflikt je možné přirovnat k prestižnímu skupinovému výstupu na vysokohorský vrchol.

Obtížnost výstupu logicky určuje nejen cenu (hodnotu), která má být zdařilým výstupem získána, tj. nejen „výnos“ a jeho formu, které z daného úspěchu vyplývají, ale i náklady, které organizátor musí k dosažení cíle vynaložit.

Určí-li organizátor výstupu nutné účastníky výstupu a náklady na jeho realizaci, je logicky schopen určit i rentabilitu úspěšného podniku a prostřednictvím jistého celého kladného čísla prakticky zajistit správnost (účelnost) svých rozhodnutí a činů.²

Je logické, že všechny hodnoty a jejich relace budou platit jen pro případ **plného zdaru výstupu**, neboť každé jeho předčasné ukončení případně neočekávané nákladnější provedení uvedené kalkulace příslušně změní.

Čím dříve bude výstup nuceně přerušeno, nebo čím více vynaložené náklady vzrostou, tím více bude rentabilita podniku ohrožena resp. až zrušena.

Pro naši analogii s vojenským konfliktem je jasné, že organizátorem výstupu a hodnotitelem jeho rentability (realizace přínosu) je potenciální agresor. Obránce je „v analogii zastupován“ přírodou. V konfliktu však obránce musí, na rozdíl od přírody, jednat příslušně cílevědomě tak, aby výstup znemožnil co nejdříve (tj. včetně až apriorního odvrácení pokusu).

Proto je vhodné upravit (doplnit) náš model tak, že jde o souběžný (paralelní) výstup ne jedné, ale dvou skupin s diametrálně protichůdnými zájmy usilujících se svůj výstup realizovat rychleji. (Tím navíc zaujme v modelu své odpovídající místo i nestranně, ale nesmlouvavě jednající příroda).

Bude-li pak tento souběžný pokus o výstup zahájen, budou pro jeho zpomalování až i zastavení rozhodující ztráty účastníků výstupu, tj. jejich očekávaný, ale především skutečný nárůst v závislosti na realizované fázi konfliktu a na důsledcích těchto ztrát nejen na rentabilitu a racionálnost jeho průběhu, ale i na účelnost v jeho vedení pokračovat.

Z tohoto pohledu je nespornou výhodou obrany, že není nutné, aby „výstup“ zdařile realizovala, ale je pro ni plně dostačující, **aby v průběhu výstupu postupovala rychleji** (při pomalejším růstu svých ztrát) a dosáhla zastavení protivníka co nejdříve, včetně až toho, že protivník výstup vůbec nezahájí.

Z toho lze prokazatelně dedukovat, že rozhodující pro průběh a výsledek konfliktu budou **přímé ztráty realizátorů ničivého výkonu obou stran, neboť do jejich aktivit se budou veškeré náklady promítat** a jejich vývoj bude rozhodovat o zdaru konání.

Využijeme-li jako důkaz pro objektivitu a platnost těchto úvah zvláště výhodný a transparentní zápis Lanchesterova matematického deterministického kvadratického modelu, pak agresorovy náklady „NK_n“ považované za ztotožnitelné s přímými ztrátami „Z_n“ lze vyjádřit

$$Z_n = n_{(t_0)} - n_{(t_k)}$$

kde $n_{(t_0)}$ - je výchozí množství „účastníků“ v čase t_0

$n_{(t_k)}$ - je snížené množství „účastníků“ v čase t_k znamenající „zástavu výstupu“ - tj. zánik rentability (prohru)

Chce-li tohoto stavu dosáhnout obránce, musí zajistit, že bude platit (když víme, že vítězství závisí lineárně na počtu bojových prostředků a s odmocninou na účinnosti jejich aktivit) nerovnost:

$$m_o \sqrt{\lambda_m} > n_o \sqrt{\lambda_n} \quad (1)$$

kde m_o , n_o - jsou výchozí stavy stran (m = obránce)

λ_m , λ_n - jsou toky úspěšných aktivit λ_m = obránce)

Jak bylo uvedeno, hodnotu $n_o \sqrt{\lambda_n}$ určí dle svých cílů a možností svobodnou volbou agresor. Obránce pak musí pro platnost uvedené podmínky (1) „vypočítat“ a zabezpečit nejvýhodnější kombinaci hodnot „ m_o “ a „ λ_m “ s vědomím a rizikem, že požadované hodnoty optimální kombinace nemusí být pro něho dosažitelné.

Podle dosažitelnosti a ostrosti nerovnosti (1) musí pak obránce zvolit své strategie (způsoby jednání).

Je lehce rozpoznatelné, že nedosažitelnost potřebných sil, prostředků nebo způsobů jejich použití je přípustná jen pro individuální konflikt člena vedený v osamocení, nikdy však pro koalici.

Proto je tak důležité, aby člen znal (přesněji řečeno byl schopen včas zjišťovat) své příslušné meze dosažitelnosti a žádal včas o jejich potřebné zvýšení z prostředků koalice.

A právě na zajištění (funkčnosti) tohoto požadavku musí být založena:

- výchozí obranná vojenská doktrína člena;
- forma a podmínky sounáležitosti s koalicí.

K obranné vojenské doktríně

Nová vojenská doktrína České republiky bude v souladu s politicko-ekonomickou orientací důsledně obranná.

Tím však vědomě poskytuje možnému potenciálnímu protivníkovi tyto nepřipustné strategicko-operační výhody:

- výhodu iniciativy a svobodné volby nejen sil a prostředků, ale i nejvýhodnějších způsobů jejich použití;
- výhodu výhradního vedení boje na našem území.

To spolu s výkonnostně omezeným vojenským potenciálem a politicky i vojensky rizikovým místem v klíčovém světovém regionu nově limituje nejen

poslání a úkoly ozbrojených sil státu, ale zavazuje je hledat takovou strukturu a takové strategie jejich použití, které nebudou obranným charakterem možného konfliktu nepříznivě výkonnostně oslabeny.

Rozhodující strategická výkonnost nových ozbrojených sil splňující tento požadavek je dosažitelná:

*** na principu vlastní individuální vojenské výkonnosti v konfliktech, pro které je žádaná dostačující vojenská (strategicko-operační) výkonnost AČR ekonomicky dosažitelná.**

*** na principu kolektivní bezpečnosti v podobě přesně vymezených, spolehlivých bezpečnostních záruk v koalici identických zájmů, disponující potenciálem schopným zastavit a odrazit agresi na jakékoliv její reálné úrovni.**

Není obtížné rozpoznat, že dané principy dělí širokou škálu možných ohrožení a z nich odvoditelných konfliktů na dvě zásadně rozdílné části, a to:

▲ část přesahující operační možnosti osamocené AČR, a proto krytou přesně vymezenými bezpečnostními zárukami koalice;

▲ část pokrytelnou vlastními silami AČR v plném souladu se zájmy ČR, svobodně zvolenými způsoby a prostředky, avšak v plné principiální shodě s politikou i vojenskou doktrínou koalice.

Není těžké rozpoznat, že dělicí hranici obou množin určí exaktně vypočítaný (zvolený) maximálně výkonný etalonový protivník, na jehož překonání perspektivní AČR, pořízená za limitní (nepřekročitelné) prostředky vydělené ze státního rozpočtu, vystačí vlastními silami a bude schopna:

■ svou transparentní výkonností hrozící konflikty dané třídy apriori odvracet;

■ v případě neúspěchu této prevence konflikt přijmout, úspěšně vést a ukončit;

■ v době míru účinně a organicky spolupracovat na rozvoji mírové prosperity společnosti, **neboť jen tato cesta návratnosti investic vložených do armády je opodstatněná, efektivní a bezriziková.**

Ze strukturálních a technologických vlastností hledané armády je jasné, že jen armáda, která prokáže, že je schopna konflikty úspěšně vést, může důvodně předpokládat, že je schopna je i neméně účinně apriori odvracet.

Schopnost konflikty úspěšně vést je však identická se schopností zbavit agresora vstupní výhody iniciátora a určovatele všech rozhodujících parametrů konfliktu vyplývajících z cílové hodnoty, která by měla být agresí získána.

Dále víme, že jen zcela výjimečně bude armáda bojovat jako celek. V převažující většině konfliktů vystačí podstatně menší síly, neboť především obránce by měl uvažovat racionálně.

Proto musí být hledaná armáda schopna takové síly určit a vydělit. Musí se tedy stát „výběrovou množinou“ tj. musí změnit svoje funkční a organizační principy.

Z funkčního hlediska to znamená, že musí opustit princip vševojskový a přejít na vhodnější a cestou úspor výkonnější princip specializovaných funkčních systémů

(po vzoru PVO, která byla ke „specializaci“ a z ní vyplývající dělby práce donucena prostředím, ve kterém působí, již dříve).

Vrátíme-li se však k objasňované nové metodice hodnocení konfliktu, víme, že mezi prvními kroky, které agresor realizuje, bude určení prostředků a způsobů jejich použití k dosažení cíle agrese a s tím související kalkulace o její reálnosti a rentabilitě.

Víme již, že tato kalkulace vyžaduje co nejpřesněji vyjasnit vztah mezi nutnými náklady na realizaci konfliktu a přínosem, který by měl být získán. Víme, že v těchto úvahách musí najít své významné místo úvaha o možných důsledcích toho, že agrese nebude úspěšná a bude předčasně zastavena.

Tento vysoce rizikový stav pro agresora je dále prohlubován i skutečností, že je nucen na obráncovo území i vstoupit a přitom nezničit, co chce získat. Tato skutečnost podstatně omezí jeho strategie, kterou musí zaměřit na objekty, jež mu v přístupu k cílovým hodnotám konfliktu brání, tj. na objekty a potenciál vojenský, jehož ničení je obtížné, podstatně méně účinné a vede i k vyšším vlastním ztrátám (nákladům).

Aprávě tyto agresorovy potíže musí plně využít obránce, který má možnost zbavit agresora nejen výhod iniciativy, ale i rentability jeho konání tím, že povede své údery zcela svobodně a clevědomě proti nejvýznamnějším úzkoprofilovým objektům na veškerém území ovládaném protivníkem, neboť jako obránce je získat nepotřebuje a nechce. Tím může a musí rozhodnout o převaze proudů svých aktivit (λ_m).

Pro tyto normativní úvahy musí zadavatel úkolu hledání optimální koncepce AČR určit:

1. Výchozí redukovaný stav armády vstupující do analýzy s rozdělením na část, která bude:

- nositelem kontinuity a nebude v analýze měněna;
- přebudována resp. až vyměněna.

2. Nepřekročitelné finanční prostředky, za které bude v daném časovém intervalu armáda na daném základě doplňována.

Za takto určené prostředky musí zadavatel požadovat, aby byly kvalitativně i kvantitativně definovány doplňky, které povedou, spolu se základem, k armádě maximálně výkonné.

3. Nová armáda musí být strukturována na funkčním principu specializovaných systémů.

4. Musí mít charakter výběrové množiny, tj. musí být složena i ve své pozemní části z nejvyšších autonomních jednotek považovatelných funkčně za homogenní.

Vyšší heterogenní celek se tvoří jako prostý součet těchto jednic. Touto jednicí je „na zemi“ t.č. brigáda jako etalonová bojová jednice definována výkonnostně pro jistý nosný úkol, prostor a čas.

U vzdušných sil tento problém neexistuje. Tuto roli plní dvojice letounů a její násobky, což je přirozená výhoda a přednost letectva jak v praxi, tak i v teorii.

5. Požadované výsledky musí být určeny pro konkrétní uskupení, pro ověřené způsoby jeho použití a zabezpečení prostřednictvím přesně určeného „etalonového protivníka“³ způsobem, který dovolí „změřit“ pro dané uskupení jeho očekávatelnou výkonnost.

Výsledky „měření“ pak musí dovolit vybrat potřebné uskupení schopné hrozící konkrétní konflikt odvrátit, resp. přijmout a úspěšně vést.

Při složitějších situacích a úvahách mohou být provedeny doplňující analýzy upřesňující „etalonového protivníka“ do „rozměru“ lépe odpovídajícího řešení konkrétní situaci.

Hledání optimálního řešení

Zánik hrozby vzniku globální války přináší jen úlevu psychickou, nikoliv však pracovní, neboť jediné možnou globální hrozbu a válku nahradila nutnost vypořádat se s hrozbou velmi široké škály konfliktů vysoce rozmanitého rozsahu a charakteru, vyplývajících ze vzniklé multipolarity a všeobecné (tj. politické, ekonomické a vojenské) nestability.

Pro perspektivní AČR z této nové reality neplyne nic menšího než úkol zcela **nově definovat svou strukturální i technologickou identitu** v nově uspořádaném okolí, na nových funkčních principech a pro nové zájmy a cíle.

Ve vztahu k operační analýze z toho vyplývá, že musí být schopna za stejný čas analyzovat velký počet odlišných typů bezpečnostních úloh na místě jediné globální, kterou navíc za nás, nikoliv však pro nás, řešili jiní.

Jak známo, důsledně obranné pojetí vojenské doktríny přenechává vědomě možnému agresorovi nezanedbatelné strategicko-operační výhody v podobě iniciativy, svobody rozhodování, volby času, podmínek, prostředků a způsobů jejich použití, kterými chce svého agresivního cíle dosáhnout.

Je logické, že nemají-li tyto skutečnosti vést apriorně k neúspěchu obránce, musí především armáda a její velení hledat a najít řešení, které i za těchto podmínek učiní i z důsledně obranné doktríny řešení optimální (vítězné), tj. řešení vždy navíc politicko ekonomicky dosažitelné a vojensky účinné (dostačující).

Princip řešení tohoto zdánlivého dilematu logicky vyžaduje, **aby nová armáda, vždy sama nebo s podporou koalice, přesvědčila agresora, dříve než agresí zahájí, o připravenosti k dostatečně rychlé a účinné realizaci odpovídajícího počtu odvetných opatření** (tj. dostatečně přesných úderů na dostatečně přesný počet cílů vybratelných z dostatečně početné množiny - tedy z dostatečně rozměrného území protivníka), která agresora daných výhod zbaví.

To pak dále umožní založit bezpečnostní politiku na tomto algoritmu:

- základním úkolem armády vyznávající obrannou doktrínu je konflikty apriori odvracet nikoliv vést;
- účinně konflikty odvracet však může jen armáda, která předem prokáže, že je schopna je i úspěšně vést a řešit;
- na základě toho musí agresor rozpoznat, že uvedené strategicko-operační výhody není schopen prakticky využít (že pro něho prakticky neexistují).

Splnit tento prioritní úkol, tj. nalézt takovou armádu, která je schopna agresora přesvědčit o iracionalitě a nerentabilitě jeho jednání, není bez operační analýzy možné.

Navíc není těžké rozpoznat, že takové nalezené a prokázané řešení není ničím menším než již dříve zmíněnou, hledanou, perspektivní koncepcí armády. Koncepcí, ze které bude možné cílevědomě odvozovat všechny další, hlavní i doprovodné programy přestavby armády na cestě redukce jejího nadbytečného stavu, určení převoditelného základu, investičních zdrojů a doplnění základu na novou cílovou podobu.

Poznámky:

- 1) Ve vztahu k uvedené hodnotě je nutné uvést, že její správné vymezení je klíčovým místem operační analýzy a především jejího úspěchu a může tak vést i k velmi významným omylům.
Tak v letech 1990/91 irácký diktátor a vrchní velitel ozbrojených sil Hussajn při vpádu do Kuvajtu nerozpoznal, že nezahajuje jen boj s Kuvajtem, ale i s mocnostmi závislými na kuvajtské ropě. Jak toto osudově mylné určení „hodnoty konfliktu“ dopadlo, je všeobecně známo. V noře, ve které očekával tučného zajíce, narazil na vydrážděného tygra.
- 2) Výsledkem uvedených kalkulací agresora by měla být platnost nerovnosti:

$$PK \geq HK - NK - MU$$

- (Je jasné, že v ryze teoretických úvahách by byla „mez účelnosti“ rovna nule.)
- 3) **Etalonový protivník** sehraje v operační analýze nezastupitelnou roli. Ne vždy je však správně chápán, a je proto vhodné jeho podstatu a úlohu objasnit. **Etalonový protivník je svobodně (účelově) volený protivník, avšak vždy s přesnou strukturou, přesnými počty a typy výzbroje, takticko-technickými daty, s přesně definovanými způsoby použití (strategiemi) a cíli, kterých chce dosáhnout. Musí jednat cílevědomě a optimálně.** Eventuální odlišnosti musí být přesně definovány a kvantifikovány. Etalonem se však v pravém smyslu stává tím, že není v souboru řešených úloh měněn. Je-li to účelné, může se proto v jistých fázích analýzy stát etalonem i vlastní strana.